

FAMILJEVÄNLIG SKOLA

FÖRBUNDET HEM OCH SKOLA RF

INNEHÅLL

Till läsaren	3
En öppen och välkomnande verksamhetskultur.....	4
Att skapa förtroende	4
Skolans förhållningssätt, atmosfär och värdegrund	6
Föräldrarnas medverkan i skolans vardag	8
Delaktighet och inkluderande verksamhet	11
Kommunikation	13
Goda relationer – en förutsättning för en familjevänlig skola	17
Välbefinnande och gemenskap	18
Sårbarhet	19

TILL LÄSAREN

Tack för att du valt att läsa det här materialet om hur ni kan jobba i din skola för en familjevänlig skola! Det betyder att du redan är på god väg mot ett förhållningssätt där du ser föräldrarna och föräldrasamverkan som en resurs i ditt arbete. Ett gemensamt uttalat förhållningssätt i skolan gentemot föräldrarna hjälper er att möta föräldrar på ett enigt sätt. Syftet är således att öka kvaliteten i föräldrakontakten. Det underlättar också ert arbete i skolan då olika former av samverkan är genomtänkta och konsekventa. Att se föräldrarna som en resurs stödjer er skolas verksamhet. En genomtänkt verksamhetskultur som genomsyras av en positiv syn på föräldrasamarbetet skapar också kontinuitet i verksamheten och underlättar således till exempel integrationen av nyanställda.

Syftet med den här handboken är att lyfta fram vad som är viktigt i och hur man kan jobba för en familjevänlig skola. Handboken är uppdelad i fyra huvudavsnitt: öppen och välkomnande verksamhetskultur, delaktighet och inkluderande verksamhet, kommunikation och goda relationers betydelse i en familjevänlig skola. Alla delar går in i och påverkar varandra. Konkreta tips, övningar, självskattningsverktyg och utvärderingsverktyg, som kan användas som stöd i processen i att bli en familjevänlig skola, finns på vår webbplats www.hemochskola.fi.

I kapitlet om *öppen och välkomnande verksamhetskultur* behandlas betydelsen av delaktighet, skolans förhållningssätt, atmosfär och värdegrund och föräldrars medverkan i skolans vardag. Skolan tar ofta intryck av resursstarka föräldrar medan de med mindre resurser lätt blir åsidosatta. I kapitlet om *delaktighet och inkluderande verksamhet* diskuteras hur alla föräldrar kan ses som en resurs och hur viktigt det är att vara medveten om de normer som styr verksamheten i skolan. Kapitlet *kommunikation* beskriver grundprinciperna för en öppen kommunikation mellan hemmet och skolan och hur god kommunikation är grunden för all form av föräldrasamverkan. Sista kapitlet om *goda relationers betydelse i en familjevänlig skola* breddar perspektivet till betydelsen av välbefinnande, gemenskap och sårbarhet för föräldrasamverkan.

EN ÖPPEN OCH VÄLKOMNANDE VERKSAMHETSKULTUR

ATT SKAPA FÖRTROENDE

Det viktigaste elementet i ett fungerande föräldrasamarbete är förtroende. En lärare som visar omsorg och omtanke om barnet, det vill säga utgår från vad som är bäst för barnet, inger förtroende. Till en början tenderar föräldrarna att vara som störst och skolan måste aktivt jobba för att kunna bibehålla och stärka det. För att föräldrar ska känna tillit till skolan behöver de ha insyn i verksamheten. Informationen och kommunikationen är därför av avgörande betydelse, vilket vi återkommer till senare i den här handboken.

En genomtänkt verksamhetskultur och en öppen kommunikation stärker således förtroendet. Verksamhetskulturen i skolan ses bäst som en dynamisk process som ständigt utvecklas, snarare än som ett permanent tillstånd. En skola som tillämpar en så kallad tillitskultur jobbar aktivt för att föräldrarna ska känna förtroende för skolan. Tilliten och förtroendet stärks också av ett erkännande av varandras roller i barnets liv tillsammans med en tydlig gränssättning. Det är därför viktigt att uttala och diskutera förväntningar åt båda hållen. Genom att berätta för föräldrarna hur de kan stödja sitt barns skolgång och vara öppna för att diskutera det, kan föräldrarna vara en resurs för barnet och hela skolgemenskapen.

**En lärare som
visar omsorg och
omtanke för barnet
inger förtroende.**

OMTANKE

FÖRTROENDE

**OLIKA
FAMILJER**

SKOLAN

SKOLANS FÖRHÅLLNINGSSÄTT, ATMOSFÄR OCH VÄRDEGRUND

Hur man i skolan förhåller sig till föräldrasamarbete påverkar hur föräldrar görs delaktiga. Därför är det viktigt att sitta ner och fundera ut ett klart och tydligt syfte med föräldrasamarbetet. Den första frågan att tänka igenom är *varför föräldrasamarbetet är viktigt* och *för vem*. Efter det kan man fundera på *hur* man kan samarbeta med föräldrarna och *vad* det konkret innebär.

Förhållningssättet handlar i sin enkelhet om hur vi tänker och talar om föräldrar och hur vi bemöter dem i vardagen. En klar och tydlig målsättning i arbetet med föräldrar ger riktning och gör det också lättare att utvärdera samarbetet. Ett framgångsrikt föräldrasamarbete bygger på att man ser föräldrarna som intresserade och ansvarstagande, att kommunikationen är öppen mellan hemmet och skolan och att man alltid placerar barnets bästa i centrum.

Varför vill vi samarbeta med föräldrarna?

Hur man i skolan förhåller sig till föräldrasamarbetet påverkar också *skolans atmosfär* och den bild som skolan förmedlar utåt. Att fundera vilka adjektiv man vill att skolan beskrivs med kan vara en bra grund att utgå från. När adjektiven är valda är nästa steg att fundera hurdan verksamhetskultur som leder till att skolan uppfattas just så. Det är alltså viktigt att man inte bara använder sig av fina ord och uttalar goda föresatser utan dessa ska synas i verksamhetskulturen och kännas av i skolans atmosfär. Skolans rektor är i en nyckelposition när det gäller att kommunicera utåt att föräldrarna välkomnas med i verksamheten.

Skolans värdegrund är också viktig att beakta i frågan om föräldrasamarbete. I dagens samhälle där barnen får intryck från olika håll som representerar olika värderingar, är det viktigt att samlas och lyfta fram vilka värderingar skolan står för och hur hemmet och skolan tillsammans kan stärka barnet i att skapa en egen värdegrund. Diskussioner om värderingar kan hållas inom den egna klassen eller tillsammans med hela skolan. Det är själva diskussionen som är det viktiga, inte att alla ska vara av samma åsikt. Samtidigt är det viktigt att fundera hur dessa värderingar syns i den dagliga verksamheten i skolan. En skola som genuint förmedlar en välkomnande atmosfär har redan lagt grunden för ett gott samarbete med hemmen.

FÖRÄLDRARNAS MEDVERKAN I SKOLANS VARDAG

Föräldrars första möte med skolan inträffar före skolan börjar då barnet ännu går i förskolan och anmäls till skolan. Det är inget oviktigt möte, utan det är då föräldrarna får ett första intryck av skolan. Det första intrycket är seglivat och därför lönar det sig att satsa lite extra på det. Det är givetvis inte bara föräldrarna som ska välkomnas till skolgemenskapen, utan den blivande eleven ska också känna sig välkommen. Som nämnts tidigare, så känner föräldrarna mera förtroende för skolan då barnet är placerat i centrum.

Föräldramöten eller föräldrakvällar är en annan form av verksamhet där föräldrar kan bjudas in i skolans verksamhet och bli delaktiga. Föräldramötena ska dock inte vara tomma ritualer där man använder tid på att berätta sådant som kan läsas innantill, utan de ska gärna vara interaktiva och bjuda in till samtal om viktiga frågor i skolan. Våga tänka om och våga tänka nytt. Att en föräldrakväll år efter år ordnats på ett visst sätt betyder inte att den behöver ordnas så också i fortsättningen. Varierande innehåll i föräldramötena och föräldrakvällarna ökar föräldrarnas engagemang och delaktighet. Mötena behöver ha ett mervärde för att föräldrarna ska vilja delta. Att bara informera räcker inte till för de flesta föräldrar för att de ska känna sig lockade att delta. Det här gäller särskilt föräldrar med barn i de äldre klasserna som redan är bekanta med hur skolan fungerar.

Ett föräldramöte kan också ta upp hur dagens skola fungerar och hur den förändrats sedan föräldrarna själva gick i skolan. Eftersom alla föräldrar har erfarenheter av att gå i skola i någon form kan det här vara ett tacksamt sätt att leda in föräldrarna på en diskussion om dagens skola. Det är också ett tillfälle då man kan spräcka hål på seglivade myter och attityder om skolan eller enskilda ämnen och kan således skapa mera realistiska förväntningar på skolan bland föräldrarna.

FUNDERA:

Hurdant möte skulle du själv gå på?

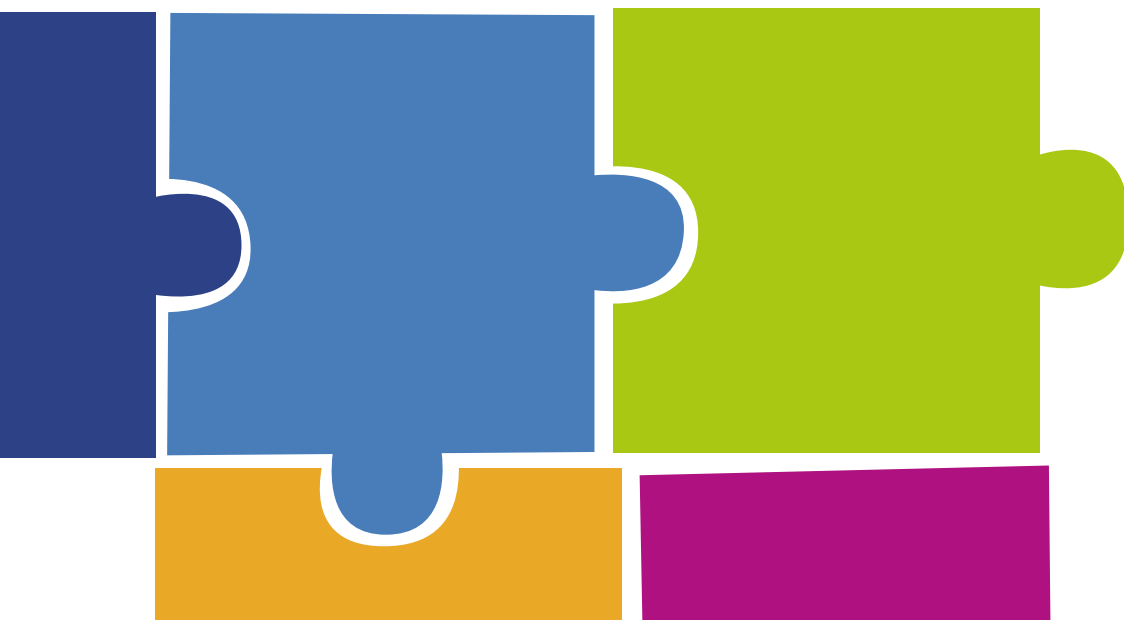

För att föräldrar ska känna sig delaktiga måste de erbjudas möjlighet att ta ställning till olika frågor och att kunna framföra förslag. Kontinuerlig utvärdering av verksamheten är ett sätt för föräldrar att framföra sina synpunkter. Lika som för oss alla är det viktigt för föräldrar att känna att de blir hörda i frågor som de upplever viktiga. Föräldrar kan också stödja och få stöd av varandra genom att höra hur andra tycker och tänker och genom att utbyta erfarenheter.

Föräldraföreningens syfte är att stödja interaktionen och samarbetet mellan skolans föräldrar och personalen. Föreningen jobbar för en hälsosam och trygg uppväxtmiljö och välbefinnande för alla barn i skolan. Den är också föräldrarnas språkrör i frågor som gäller skolgången.

Föräldraföreningen är ett sätt för föräldrarna att skapa organiserad verksamhet, men skolan behöver också bjuda in till samverkan utanför föreningens aktiviteter. Skolgemenskapen erbjuder en ypperlig möjlighet för föräldrar att bilda nätverk och fungera som kamratstöd för varandra. När föräldern mår bra, är det också sannolikare att barnet mår bra, vilket i sig stödjer barnets lärande och skolgång.

Andra sätt att bjuda in föräldrar i skolans vardag kan vara till exempel olika former av föreläsningar, fika med rektorn, distansarbetsdagar på skolan eller informella evenemang utanför skoltid. Olika former av samtal (till exempel föräldrasamtal, utvecklingssamtal och lärandesamtal) är också ett sätt att involvera föräldrarna i barnets skolgång. Mera om samtal kan du läsa i materialet Att mötas i samtal, som du hittar på adressen hemochskola.fi/material/handbok-for-larare-att-motas-i-samtal-2/.

DELAKTIGHET OCH INKLUDERANDE VERKSAMHET

Föräldrarnas delaktighet i skolans verksamhet har en central roll. Det ska finnas ett fungerande samarbete mellan hemmen och skolan såväl på individnivå som på klassnivå och skolnivå. Det är skolan som ska ta initiativ till samarbetet. Föräldrar som känner sig delaktiga värdesätter i högre grad skolans målsättningar och verksamhet. Det är viktigt att föräldrar blir medvetna om att deras egna engagemang och tillit till skolan har stor inverkan på hur barnet trivs och klarar sig i skolan.

När föräldrar är delaktiga i ett tidigt skede i beslut som rör deras barns skolgång ökar känslan av sammanhang. Motsatsen till delaktighet, utanförskap, skapar misstro och motstånd hos föräldrar och minskar tilliten till skolan.

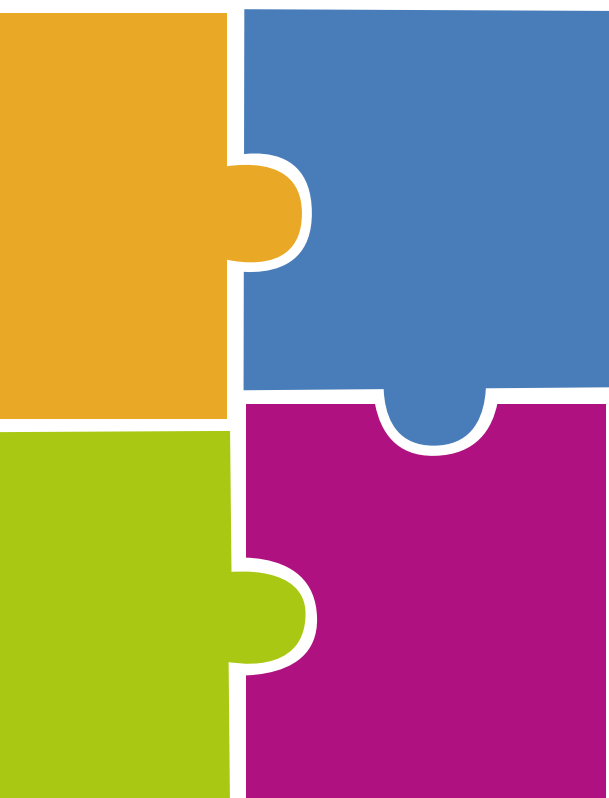
Man kan tala om olika former av delaktighet och det kan betyda olika saker för olika människor. Det handlar om allt från att få ta del av information till att kunna vara med och påverka. Att arbeta med delaktighet handlar kort sagt om olika former av möten. Då man vet hur man kan bidra är det lättare att känna att man kan påverka. En interaktiv verksamhetskultur med uttalade förväntningar är viktig för föräldrarnas motivation att engagera sig i skolan.

I en familjevänlig skola har alla föräldrar möjlighet att vara delaktiga på jämlika grunder. Det innebär att skolan tar hänsyn till att familjerna har olika utgångsläge och behov. Varje förälder ska känna sig sedd och hörd i skolan oberoende av sin, eller sitt barns, språkliga och kulturella bakgrund, behov av stöd, sexuella läggning etc. Skolan är medveten om mångfalden av familjer (familjer med olika språklig och kulturell bakgrund, föräldrar till barn med funktionsvariationer, regnbågsföräldrar, bonusfamiljer etc.) och samarbetet och kommunikationen präglas av respekt, jämlikhet och öppenhet för varandras olikheter.

För att främja delaktigheten i skolan krävs normutmanande arbetssätt. Det innebär att skolan är positivt inställd till samarbete med alla föräldrar och ser varje förälder som en individ och inte som en representant för en grupp. Gemensamma riktlinjer för samarbete och kommunikation underlättar för hela skolans personal att ifrågasätta antaganden och normer. Ett normkritiskt perspektiv synliggör och problematiserar rådande normer i stället för dem som bryter mot normerna.

Många av dagens föräldrar är mera insatta än tidigare, mera delaktiga och ställer andra krav. Skolan kan ändå inte ta för givet att alla föräldrar har insyn i skolan, i läroplanen och i sin egen roll i barnets lärande. Därför är det viktigt att skolan informerar alla föräldrar om verksamheten och uttalar förväntningar. Allt detta gör det lättare att vara delaktig.

Samarbetet med hemmen och föräldrarnas delaktighet är i enlighet med läroplanen en viktig del av skolans verksamhetskultur. Att inom kollegiet medvetandegöra vikten av ett gott samarbete med hemmen och uttala varför och hur föräldrar ska vara delaktiga kan underlätta för alla i personalen i processen mot att bli en familjevänlig skola. Det gör det även lättare att möta föräldrar mera samstämmigt. I en familjevänlig skola är det tydligt att man ser föräldrar som en tillgång och resurs och utgår ifrån att hemmet och skolan har samma målsättning; att eleverna ska trivas i skolan, känna sig trygga och lära sig.

KOMMUNIKATION

En välfungerande kommunikation mellan hemmet och skolan är en förutsättning för att samarbetet ska fungera. Den skapar trygghet och minskar oro och ovisshet. Den motverkar skvaller och spridning av rykten och kan på så sätt öka tilliten. Målet för all kommunikation är att stödja elevens välbefinnande och lärande i skolan.

För att föräldrar ska bli engagerade och delaktiga måste skolan göra mera än enbart informera. En välfungerande kommunikation är mycket mera än meddelanden på Wilma eller motsvarande plattformar. Det kan vara en utmaning för skolan att hitta kommunikationsformer som omfattar alla föräldrar. Skolan behöver därför regelbundet utvärdera och utveckla kommunikationen.

Hur ska vi nå fram, är vi tydliga och använder vi rätt kanal?

Hur gör vi med dem som vi inte når, kan vi göra på ett annat sätt?

Att kommunicera på ett sätt som föräldrar kan ta till sig är avgörande för att föräldrarna ska bli delaktiga.

Möjligheterna att nå ut med information och att kommunicera är många. Genom att ha en struktur med enhetliga linjer och överenskommelser för skolans kommunikation kan skolan underlätta arbetet för hela personalen. Att det behövs olika typer av kommunikation för olika syften är bra att diskutera inom hela kollegiet. Skolan behöver många olika kanaler för kommunikation och möten med föräldrar om man ska kunna möta familjerna utifrån deras olika behov, livssituationer och förväntningar.

En enkelriktad envägskommunikation, till exempel i form av nyhetsbrev eller information på hemsidan, där skolan enbart informerar föräldrarna, utan förväntan på återkoppling och diskussion, lämpar sig bäst i beslut och sakfrågor som föräldrarna inte kan påverka men nog berörs av. Om syftet är att ge utrymme för synpunkter, kommentarer och återkoppling är möten i dialog att föredra. När informationen är komplex finns det större risk för missförstånd och där kan det vara bättre att få till ett personligt möte.

Vilka kommunikationskanaler använder vi i vår skola?

Är det tydligt för alla, såväl personal som föräldrar, vilket syfte de olika kanalerna har?

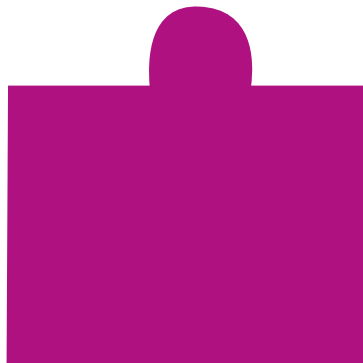
Vad kan vi helt avstå från, vad kan vi ytterligare förtydliga och utveckla för att få en mer hållbar kommunikation som inte belastar utan underlättar vårt arbete?

Det är viktigt att utvärdera de samarbetsformer som skolan och hemmet har. Kommunikationskanaler och mötesplatser förändras genom åren. Om föräldrar inte läser elektroniska meddelanden eller dyker upp på föräldramöten eller öppet hus-dagar, är det skäl att utvärdera varför och sedan pröva andra former för att uppnå samma syfte.

Ett tydligt uttalat syfte underlättar för alla. Om skolan under ett föräldramöte enbart vill informera ska det framgå i mötesinbjudan. Om skolan däremot förväntar sig aktivt deltagande i diskussioner eller workshops, medan föräldern kommer till mötet för att passivt sitta och ta del av information, har man inte varit tydlig med mötets syfte.

Skolan kan själv aktivt vara med och skapa den bild man vill förmedla av skolan och det arbete som görs; hur talar vi om vår skola i kollegiet, hur talar eleverna om sin skola och vad säger föräldrarna om vår skola? Det kan också vara viktigt att tänka på att skolan kan påverka hur den omtalas i lokalsamhället och i media.

Om det mesta i skolans kommunikation till hemmet handlar om praktiska saker som busstidtabeller, matsedlar och scheman blir det lätt det som föräldrarna uppfattar som det viktiga. Det är nödvändigt att känna till, men räcker inte alltid för att de ska känna sig involverade och engagerade. Att också berätta för föräldrarna hur de kan stödja sina barn i lärandet och hur det går för barnen, att intressera sig för föräldrarnas åsikter, att lyfta fram samarbetet med föräldrar och föräldraföreningen och att visa att skolan ser och respekterar mångfalden av elever och föräldrar sänker tröskeln för föräldrarna att ta kontakt och samarbeta.

POSITIVA BUDSKAP VIKTIGA

GRUNDERNA I LÄROPLANEN LYFTER FRAM VIKTEN AV POSITIV KOMMUNIKATION:

”Det är viktigt med uppmuntrande meddelanden som beskriver elevens lärande och utveckling i positiva ordalag. När vårdnadshavarna regelbundet får information, kan de för sin del stödja sina barn i deras lärande och skolgång. Särskilt viktigt är samarbetet vid övergångarna mellan skolstadierna och vid planering och genomförande av stöd för lärande och skolgång. Utöver personliga möten och gruppmöten ska även informations- och kommunikationsteknik utnyttjas i samarbetet.”

GODA RELATIONER – EN FÖRUTSÄTTNING FÖR EN FAMILJEVÄNLIG SKOLA

En familj är en del av skolgemenskapen i minst 13 år, förskolan medräknad. Har familjen flera barn är denna tid ännu längre. Det betyder en lång gemensam tid för samverkan mellan hemmet och skolan. Det är skolan som i första hand ansvarar för att etablera ett tillitsfullt samarbete mellan hemmet och skolan. Föräldrarna ansvarar för att se till att barnet går i skola och fullföljer sin läroplikt. Samverkan mellan hemmet och skolan bygger på att barnets bästa står i fokus.

Varje skola, lärare och rektor samarbetar med hemmen. Grunden för allt samarbete är goda professionella relationer mellan hemmet och skolan. Fungerande relationer stödjer barnens välbefinnande, trygghet och lärande. De underlättar också arbetet i skolan och gör det lättare att ta upp svåra ärenden till diskussion. Goda professionella relationer främjar samarbetet mellan hemmet och skolan och mellan kollegor i skolan och de stödjer välbefinnandet i hela skolgemenskapen.

Varje barn känner sig värdefull och inkluderad i en familjevänlig skola. En familjevänlig skola välkomnar alla familjer på lika grunder. En familjevänlig skola visar tydligt att alla i hela personalen värdesätter föräldrarna och samarbetar med alla elevers familjer, oavsett hur familjen ser ut eller vilket språk de talar. I en familjevänlig skola ses föräldrarna som en resurs i skolans verksamhet och i barnens lärande och välbefinnande.

VÄLBEFINNANDE OCH GEMENSKAP

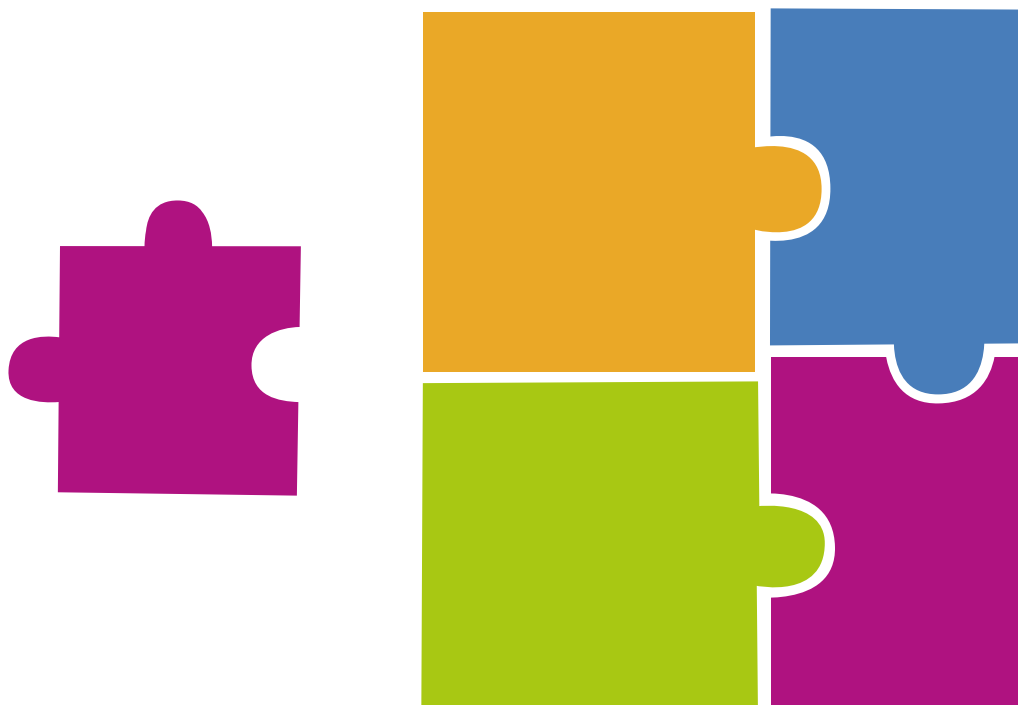
För en förälder är barnets trygghet och välbefinnande i skolan a och o. Varje förälder behöver känna till hur skolan jobbar med elevernas välbefinnande, såväl det psykiska, det fysiska som det sociala. Därför är det viktigt att berätta för föräldrar om hur elevvården fungerar och gärna också presentera dem som jobbar inom elevvården till exempel på ett föräldramöte. Föräldrar behöver också känna till hur skolan konkret jobbar med att förebygga mobbning. Ju öppnare man är om de här processerna, desto mera stärker det föräldrarnas insyn i verksamheten och därmed också förtroendet för skolan.

Föräldrar kan på många sätt bidra till att stärka gemenskapen i skolan. Bara genom att föräldrarna blir bekanta med varandra ökar också tryggheten och gemenskapen bland barnen. Det lönar sig att satsa extra mycket på att stärka gemenskapen bland föräldrarna i övergångsskedena, då barnen börjar i första eller i sjunde klass. Då föräldrarna har skapat kontakter till varandra sänker det tröskeln att också senare erbjuda varandra kamratstöd. När föräldrar är en naturlig del av gemenskapen underlättar det också skolans arbete och påverkar hela skolans atmosfär på ett positivt sätt.

SÅRBARHET

Sårbarhet finns med i alla mänskliga kontakter, också mellan lärare och föräldrar. Att vara förälder är i sig en källa till sårbarhet. Man vill det bästa för sitt barn, samtidigt som man ständigt är osäker på sitt föräldraskap och på hur man ska hantera olika situationer i förhållande till barnet. En lärare som bjuder in till föräldrasamverkan och är öppen för kritiska synpunkter är också sårbar. Som lärare är det viktigt att inte genast gå i försvar om man blir anklagad för något. I stället behöver man stanna upp och lyssna vad som egentligen sägs. Ofta är orsaken att föräldrar är oroliga över eller vill försvara sitt barn, vilket tyder på just sårbarheten i att vara förälder. Men sårbarhet är också en styrka. Alla begår fel och misstag och vågar man aldrig misslyckas finns det lite utrymme för förändring och utveckling. Inom lärarkollegiet är det därför viktigt att värna om en verksamhetskultur som tillåter misstag och misslyckande. Det här gäller också samarbetet med föräldrar. Man kan alltid lära sig av att något inte går som man tänkt. Det kan vara bra att känna till att vi också tycker mera om människor som vi visat oss sårbara inför. Sårbarhet är grunden för ett äkta och ärligt samarbete mellan hemmet och skolan.

HEM OCH SKOLA

Förbundet Hem och Skola rf
TEXT Petra Högnäs och Katarina Perander
GRAFISK DESIGN Hanna Siira